

NOTIKUMI UN CILVĒKI

LATVIJA — POLIJA

Polijas Republikas vēstniecība Latvijā un Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts izdevuši starptautiskās zinātniskās konferences materiālu krājumu «Latvija — Polija» latviešu un poļu valodā. Lielākā daļa materiālu tajā par Latgali, kādreibē Polijas Inflantiju, arī mans raksts par mums līdz šim maz zināmo Kazimiru Buičicki, kurš joti daudz savā laikā paveicis Latgales labā (dzīmītības atcelšanas centieni Latgalē jau 19. gs. sākumā, plaš kultūrvēsturisks romāns par Latgali 17. gs. «Priester Jordāna atmiņas» (524. lpp., 2. sējumi), 10 almanahs «Rubon» (Daugava), grāmata «Klejōjumi pa maziem ceļiem» (par Latgali) u. c.). Man jau bijuši raksti par K. B. «Latvijas ZA Vēstis» un pagājušā gada «Katoļu Dzeivē» (3.—11. Nr.), bet šis ir kompaktākais un aptverošākais.

Pēteris ZEILE

P. S. Profesora P. Zeiles speciālrakstu par šo grāmatu publicēsim nākamajā numurā.

VALENTĪNA DIENĀ

14. februāri, kad vārda diena bija Valentīniem, kuru pēdējā laikā arī pie mums sāk atzīmēt kā Mīlestības dienu, salonā «FotoMaks» Preiļu pagasta kultūras nama Ličos direktore Kristīne Dzene rīkoja ziedu kompozīciju izstādi, viņas darinājumus varēja arī iegādāties, lai dāvinātu mīlotajiem. Apmeklētāji tajā dienā seit netrūka, lai arī parastajās dienās to daudz. Viens no līdzīgašiem un Preiļu pusē pazīstams fotogrāfs Igors Pličs pastāstīja:

— Par «FotoMaku» savu iestādījumu esam nosaukuši tālab, ka klienti te var saņemt maksimālus pakalpojumus foto tehnikā un mākslā, tajā skaitā izgatavojam lielizmēra diapozītus, dažādu izmēru krāsu fotogrāfijas pēc jebkādiem pasūtījumiem gan uz vietas salonā, gan izbraucot uz kāzām, kristībām, jubilejām, kā arī citiem notikumiem dzīvē, izgatavojam fotoattēlus uz keramikas plāksnītēm kapu pieminekļiem. Pie kam mūsu pakalpojumi ir vislētākie, tiem, kuri fotofilmas iegādājas mūsu veikalā, tās attīstām bez maksas. Starp citu, mūsu salons ir vienīgais Preiļu pusē.

Nesen pats I. Pličs rīkoja krāsaino lielformāta fotogrāfiju izstādi Preiļos, Aglonā un citur, veltītu Aglonas bazilikai, starp kurām bija unikālas ainaivas, uzfotografētas no helikoptera un rādiņa dabas ainaivas ap šo svētīnu. Tagad viņam padomā jauna izstāde — Preiļu novada dabas ainaivas, kura tāpat būs lieliska gan objektu izvēlē, gan to «pasniegšanas» manierē, gan ar lieliskām krāsām.

A. MEŽMALIS

ATKLĀTA ATBILDE

R. Igoveņas kundzei, Rēzeknes 6. vidusskolas latviešu valodas centra vadītājai.

Atbildot uz man adresēto atklāto vēstuli «Zemtura» šī gada 3. numurā, varu sacīt sekojošo:

Izpildītāju vienu lūgumu — palidzēt centram iegādāties kseroksu, diemžēl, nevaru, bet otru — ziedot 6. vidusskolai samērā daudz grāmatu — varu.

Lai iegādātos krietiņķas jaudas kseroksu, laikam nepietiku manas profesora pietīcīgās gada algas. Pats regulāri pasūtu kserokopijas, maksājot 5—40 santīmus par lapu atkarībā no formāta. Lai to iegādātos, būtu jāmeklē bagāti Latvijas vai ārzemju sponsoru, kuri man gan nav pazīstami, jo draudējatos tikai ar visai maztūriem latviešu inteligences pārstāvjiem. Mans vienkāršs (varbūt panaivis) padoms: griezties pie bagātajiem krievvalodīgajiem biznesmeniem, kādu Latvijā ir vairums. Neticami, ka viņi neatbalstīs savu tautiešu — krievu vidusskolu, palidzēs tikt pie vajadzīgās tehnikas.

Kas attiecas uz grāmatām — latviešu un krievu klasiku, ārzemju literatūru, trešās atmodas laikā iznākušajiem jaunākajiem izdevumiem — tos nogādāšu 6. vidusskolai, dodoties kārtējo reizi lasīt lekcijas Rēzeknes Augstskolā.

Cienā Pēteris ZEILE

ATSKAŅAS NO BALVU KONFERENCES: REFERĀTU TĒZES

ARVĪDS ŠNEPERS:

— «Ziemeļlatgales īpatnējā attīstība»

1. Pēdējos gados esmu daudz strādājis, vākdams un apkopodams vēstures ziņas par Ziemeļlatgali, kuras galvenā sastāvdaļa pašlaik ir Balvu rajons. Izsekojot šī novada vēsturei cauri gadītīm, ir izdevies saskatīt daudzas īpatnības un savdabības, kas piemīt šim reģionam, kurš atrodas 3 etnosu zonā. Tādēļ arī sājā konferencē izvēlējies referēt par Ziemeļlatgales vēstures attīstības galvenajām līnijām, parādīt šī novada īpatnības, salīdzinot ar pārējo Latgali, kā arī raksturot iedzīvotāju sastāvu, tā izveidošanos laika gaitā.

LEONTĪNE MAKSIMOVA:

— «Viļakas likteni gadsimtu gaitā»

1. Mana referāta tēma ir veltīta sensēnai Ziemeļlatgales novada centra — Viļakas likteniem gadsimtu gaitā. Runāt par to konferencē man liekas svarīgi tāpēc, ka Viļakas vēsture līdz šim ir maz (lai neteiku nemaz) pētīta, daudz kas jau ir nokavēts, aizgājuši mūžībā daudzi cilvēki — notikumi aculiecinieki, bet galveno no tā, ko, sākot ar 1960. gadu, esmu paspējusi apzināt un apkopot es gribētu pateikt. Nozīmīgākais, pēc manām domām, ir tas, ka Viļaka un tās apkārtne ir sens latgaļu novads, pierobežas novads, kura pamatiedzīvotāji par spīti dažādām ietekmēm ir spējuši saglabāt savas latgaliskās īpatnības, ir spējuši

izdzīvot vācu krustnešu, poļu un krievu laikus. Kā ir klājies maniem novadniekiem sajtos vēstures laikmeži griezīs — par to mans referāts.

2. Zinātniskā konference «Latgales pagātne, tagadne, nākotne», es ceru, dos jaunu ieguldījumu Latgales kultūrvēstures apzināšanā. Cik daudz šeit vēl neizpētīta, nezināma, vienkārši aizmirsta! Domāju, ka gūšu jaunas atzīpas, ierosmi arī savam vēsturnieces un novadpētnieces darbam.

VALENTĪNA PUŽULE,

ARMANDS PUŽULIS:

— «Vēsturiskā atmiņa dažos Balvu rajona vietvārdos»;

«Ziemeļlatgales teritorīlā identitātē»

1. Šī tēmas ir neliels ieskats mūsu ģimenes kopējā novadpētniecības darbā. Savu rajonu esam pārstaigājuši krustām un šķērsām kājām gan vienātnē, gan divatā, gan ar bērnu mugursomā, gan bez tā. Ir pētīts viss

vietvārdi, to izcelšanās, dzimtas, sensēnās un tagadējās ražotnes, iežu ģeoloģiskās struktūras, meklēti upju sākumi un purvu ezeri.

Pēc kērpu sugu sastāva pētīts gaisa piesārņojums dažādās rajona viētās, vāktas iežu minerālu un augu kolekcijas. Vēl ir daudz neizzīnāta, neatrasta.

Darbs iespēju robežas tiek turpināts. Kad to visu apkoposim kādā brošūrā, vēl nav zināms.

2. Ko mēs gaidām no konferences? Parunāšanu, jo ne lielājā, ne mazajā, ne vietvārdū politikā jautājumu neizšķir tauta.

Cilvēku vēsturiskajā atmiņā var saglabāties notikumi paaudžu paaudzē, vietvārdi un to izcelšanās skaidrojums, ižruna. Bet vārdi un notikumi «pareizibū», vienalga, noteiks atsevišķi cilvēki un komisijas, pat nezinādami vēsturiskos pirmsākumus. Tēmām vajadzēja vairāk skart mūsu rajonu, institūtam savlaicīgāk izziņot runātājiem par

iespēju piedalities konferencē. Par torti nespriež pēc ārējā izskata vien, kad nogaršosim, tad jutīsim...

JĀNIS ALEKSANDROVS:

— «Ieskats Abrenes aprīņķa mazpulkā vēsturē»

1. Stāstīšu par mazpulkā kustības izaugsmi no tās dibināšanas laika 1934. gada līdz likvidēšanai 1940. gada vasarā, mazpulkā kustības audzinošo nozīmi un jaunatnes ievadišanu praktiskā dzīvē. Mazpulkā dalībnieku piedalīšanos sabiedriskajos pasākumos, kā arī atpūtā (nometnēs, sacensībās) un apbalvojumiem. Daļēji arī par atsevišķo mazpulkā dalībnieku likteņiem 2. pasaules kara laikā un pēc tam.

Bez tam — interesējos par sava novada senatni. Ir sakrāti materiāli par senvietām Viļakas, Šķilbēnu un Baltinavas pagastos (pēc vecā iedalījuma).

N. RANCĀNA «SĀKLYS» JUBILEJĀ

1906. godā 15. februārī sāc iznōkt bazneickunga N. Rancāna laikroks katolim «Sākla» (izdūti 10 numeri). **«Tāvu zemes kalendars»**

18 nodrukātu un 19 rokrakstā palikušu grāmatu autors Nikodem Rancāns teicis frāzi, ko tagad zina daudzi:

«Raunit, broli, raunit, lai myusu druba zej,

Mums sova tauta, bazneica un volūda ir jōpacej!»

Šiem vārdiem arī šodien jābūt

par mudinājumu un padomdevēju visiem, kas tic un grib strādāt dzimtenes labā.

Pēterpilī N. Rancāns kopā ar citiem domubiedriem nodibināja «Pēterpils latgaliešu muzikālo biedrību», kura bija pirmā latgalu organizācija un slepeni veicināja latgalu tautisko atmodu. Pēc drukas brīvības 1904. gadā N. Rancāns sāka izdot laikrakstu «Sākla», ar kura palīdzību bija iecerējis nest tautai garīgo kultūru, stiprināt tās tautisko apziņu, kas jo sevišķi bija nepieciešama

pārkriegošanas laikā. Bet Latgale bija tālu, jaunais priesteris bieži par to runāja un sūrojās. 1907. gadā viņš ieradās Rēzeknē un ar to sākās jauns ražīga darba posms, avīzei vairs laika neatlika.

Vēlāk kopā ar baznīckungu Skrīndu un citiem Latgales darbiniekim viņš strādāja pie jaunā nedēļas laikraksta «Drywa» izdošanas.

H. AIZPŪRIETE

A. Jūrdža fonda izdotā Nikodema Rancāna piemiņas marka.

«ZEMTURIS» PATEICAS PAR PALĪDZĪBU A. JŪRDŽĀ FONDAM UN TĀ LĪDZ PRIEKŠSĒDĒTĀJAM ALBERTAM SPOGIM!

IRINIS TJARVE

Nā bejušū es nanīcunu,
Vīn syuri giutais likās niķis
Pret tū, kā grībūt napaveicu,
Un tū, kas sirdī tyka līgt.
Pōr celim bolti snīgi klājās,
Ar zīmīs miru pīrymst sīds,
Bet apzīnā jauns mērķis rūdās,
Kas varbūt kādreiz eistīs iūks.

SVĀTVOKORA
Dag sveceitis,
Gaist bišu vosks,
Kliust īkdīna maigōka.
Protā aineņa —
Komonōs
Ar zīrdzēnu,
Klausūtis zvaneņu,
Uz bazneicu
Caur atmīnu zyaigzneitem,
Snīgōtim plāšumim
Sveicīnu
Sovu bērneibu.
Orā bolts viejputīns īt,
Vierp ilgys un cereibys vīnūvī.
Egleitī līsmaini sapī ūd.
Padegsim gaiši un sylti mozlīt.

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preili, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Daugavpils, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

Tāvu zemes kalendars

Paplašinoties radošā darba iespējām un LKC izdevniecības sākumā nācās tur būt un vērot izdevniecības vadītāja Jāņa Elkšņa darba stilu, augstu cilvēka gara izpaudumu un ētiskās vērtības, no kurām ikdiņā neatkāpjelas. Pirmkārt, veidojot viņa apgādā izdotām grāmatām (piemēram, O. Rupaiņa «Tauta gryb dzīvīt», «Jaunā skūlītōja», 1991. gada «Tāvu zemes kalendars») māksliniecisko ietēriju jūtos netraucēts, saprasts, bez bēdu stāsta, grāmatas gatavošanas procesa kolektīvā gudrībā un pretrunu apzināšanā. Otrkārt, sirds vērtības, enerģijas neatlaidīgo dabu dievišķības dotajā atbildības izjūtā, valstikas atmodas sniegtās iespējas un vēlējumus vērst par labu latgaliešu rakstu valodai.

Trijā Zvaigžņu ordeņa kavaliera Jāņa Elkšņa ikdienu un mūža rūpe ir izveidot mērķtieci, ekonomisku un akcentētā vienkāršibā izteiksmīgu, tematisku, mūžīgās dzīvības lokam cienīgu grāmatu. Nejutot grūtsirdību un nogurumu nepateicīgās ekonomiskās situācijās, spēkus smēl tautas kultūras nacionālajos vaibstos un tīcības saknējumā. Mākslinieciskajā gaumē dominē nopietnība pret debitantu, cienā sena patiesība — izšķirošais radošā darba likteni ne vienmēr ir diplomā.

Grāmatu izdevniecības darbā lauž inerci klusi, bez spilgiem uzliesmojušiem stīkiem. Pēc katras grāmatas, paturot prātā, ka izdevniecības lielā stūnā vēl priekšā. Autoru pierastā intonācijas uzklauša, raksta zinātnisko pētījumu par Latgales grāmatas evolūciju. Plānojumā bez periodiskiem seriāliem «Tāvu zemes kalendara», latgalu rakstu valodas oriģinālās daiļliteratūras darbu krājuma «Olūts», ietver zinātniski populārus novada publikas atzītus talantu manuskriptus. Tas nekas, ka daudziem izdevniecības vadītāji rīcība liekas nesaprotama kā pašu grāmatas autoru savdabības.

PĒTERIS ZEILE

LASOT «NEATKARĪGO RĪTA AVĪZI»

— Sanāca kopā vēl dzīvie desmit lībieši, sarīkoja savas tautas grandiozus svētkus, kuros piedalījās trīs tūkstoši latvieši, trīsdesmit igaunii un trīs somi...

LASOT AVĪZES UN KLAUSOTIES RADIO

— Uz sieviešu vienlīdzības pasaules konferencijas dīvpadsmīt latviešu sievietes, bet delegāciju vada vīrietis Andris Bērziņš, lai sievietes varētu drošāk cīnīties par vienlīdzību.

KLAUSOTIES SOCIĀLISTU N. NO FRAKCIJAS «LĪDZTIESĪBA»

— Nekādas okupācijas te nav bijis, tikai ierobežots valstiskums, kur nevaldīja tagadējais haoss, bet bija stingrā disciplīna un ikiens zināja savu vietu.

— Vai nebija jauki, ko? Kur tu šodien, cilvēks, par brīvu nokļūsi Sibīrijā!

KĀDU KRĀSAINU AVĪZI LASOT

Priesteris(2. lpp.) cildina visaugstāko — Debesis; reklāma (9. lpp.) aicina uz viszemāko — lustūzi pagrabtelpā ar

PAR IZDEVĒJU UN KULTŪRVĒSTURES GADAGRĀMATU

Izdevniecības darba pamatprasības un pienākumus varam nolasit gan ar humoru, gan nopietni optimiski plašā vērienā, ja «Tāvu zemes kalendarus» secīgi saliekam kaut vai sākot no 1991. gada (kad tā izdošanas stafeti no ārzemēs dzivojošiem tautiešiem pārnēma Jānis Elksnis). Šādi, vizuāli izveidots kalendāru vāku tandēms atklāj, izceļ parasto vāku vienu aiz otrs pēc kvalitātes kritérijiem, atklājot mākslinieku tieksmes, taktiskos mērķus - tipogrāfikas izteiksmes līdzekļiem pievienot mākslinieka attēlotus simbolus, spējīgus izteikt mūsdienu cilvēku ilgas. Godina iezīmigo, populāro sabiedrības gada dzīvē.

Aizvadīto triju gadu laikagrāmatu vāki, kā J. Elksnis uzskata, veidotī pēc periodisko izdevumu (seriālu) noformējuma izveidesprincipiem, turpinot klaida latviešu-katolu dzimtenes kalendara vāku grafiskā stila izveides tradīcijas, J. Soikana maģiskā reālisma iedibinātajā metodē. «Tāvu zemes kalendara — 1996» vāka zīmējumā J. Svenča skaudrās ģeometrizētās grafiskās formas, kas nepieņem detalizētu sižeta izklāstu panāk visa vāka laukuma izteiksmību. Ar vispārinātu ornamentālu skaidribu ielogo, izdala garīgo kodolu — sievietes tēlu — simbolu, kas ar savu pašaizlīdzīgo humāriju darbu sargā latgalu rakstu valodu. J. Elkšņa sadarbība ar Aglonas bazilikas, Viļānu tipogrāfijas talantīgiem meistariem, augstspiedes drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

Medicina, Kulinarija un IN Memoriam autoru sniegums. Šīs izsakoties, «Tāvu zemes kalendars — 1996», (arī iepriekšējo gadu laidienu) ikdienu darba attiecībā ir neaizvetojams izziņu avots gan par šīsdienu atsakumiem, gan par mūsu novada un visas valsts vēsturi. Zinātnieku raksti sniedz objektīvās realitātes dzīļāku izpratni. Atmiņu ievirzes atspogulojas reālo notikumu aprakstos, cienījamo rakstītāju iekšējās pārliecības domāšanā pārstrādātos jutekliskos pieredes faktos. Šī un jaunuzsāktās valodniecības sadales darbība ir cerīga, jo izcili cilvēki ar savu dzīves veidu nekonkurē savā starpā. Nepiedodami pārk daudz derīga mantojuma aiziet nebūtā.

Lai veiksme šajā svētīgajā ievērojamu cilvēku dzīves veida un tautas dzīvesziņas apguvē!

Tāvu zemes kalendara pabeigā grāmātā daudz saistošu un interesantu faktu, kuri pievērš uzmanību. Jāņa Broka vairāki raksti spodrina atziņas par Latgales laicīgā literatūras pamatakmēniem. Miekeļa Rota (1721—1785) 275. dzimšanas gadsakās sakārā (kurš dzimis Ilūkstē un sava mūža dienas atdevis Latgales katoļticīgai tautai) akcentē patiesību — M. Rota dzejolis

«Puteņ! laikā soltas zīmas» ir pirms mums zināmās latgaliskais oriģināldzejolis. Publicēts tikai 1897. g.

Ar sakāpinātu interesī lasīju rakstus, kuros attēlotās personības atspogulojas — drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

grāmatā daudz saistošu un interesantu faktu, kuri pievērš uzmanību. Jāņa Broka vairāki raksti spodrina atziņas par Latgales laicīgā literatūras pamatakmēniem. Miekeļa Rota (1721—1785) 275. dzimšanas gadsakās sakārā (kurš dzimis Ilūkstē un sava mūža dienas atdevis Latgales katoļticīgai tautai) akcentē patiesību — M. Rota dzejolis

«Puteņ! laikā soltas zīmas» ir pirms mums zināmās latgaliskais oriģināldzejolis. Publicēts tikai 1897. g.

Ar sakāpinātu interesī lasīju rakstus, kuros attēlotās personības atspogulojas — drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

grāmatā daudz saistošu un interesantu faktu, kuri pievērš uzmanību. Jāņa Broka vairāki raksti spodrina atziņas par Latgales laicīgā literatūras pamatakmēniem. Miekeļa Rota (1721—1785) 275. dzimšanas gadsakās sakārā (kurš dzimis Ilūkstē un sava mūža dienas atdevis Latgales katoļticīgai tautai) akcentē patiesību — M. Rota dzejolis

«Puteņ! laikā soltas zīmas» ir pirms mums zināmās latgaliskais oriģināldzejolis. Publicēts tikai 1897. g.

Ar sakāpinātu interesī lasīju rakstus, kuros attēlotās personības atspogulojas — drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

grāmatā daudz saistošu un interesantu faktu, kuri pievērš uzmanību. Jāņa Broka vairāki raksti spodrina atziņas par Latgales laicīgā literatūras pamatakmēniem. Miekeļa Rota (1721—1785) 275. dzimšanas gadsakās sakārā (kurš dzimis Ilūkstē un sava mūža dienas atdevis Latgales katoļticīgai tautai) akcentē patiesību — M. Rota dzejolis

«Puteņ! laikā soltas zīmas» ir pirms mums zināmās latgaliskais oriģināldzejolis. Publicēts tikai 1897. g.

Ar sakāpinātu interesī lasīju rakstus, kuros attēlotās personības atspogulojas — drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

grāmatā daudz saistošu un interesantu faktu, kuri pievērš uzmanību. Jāņa Broka vairāki raksti spodrina atziņas par Latgales laicīgā literatūras pamatakmēniem. Miekeļa Rota (1721—1785) 275. dzimšanas gadsakās sakārā (kurš dzimis Ilūkstē un sava mūža dienas atdevis Latgales katoļticīgai tautai) akcentē patiesību — M. Rota dzejolis

«Puteņ! laikā soltas zīmas» ir pirms mums zināmās latgaliskais oriģināldzejolis. Publicēts tikai 1897. g.

Ar sakāpinātu interesī lasīju rakstus, kuros attēlotās personības atspogulojas — drukas tehnoloģijā sasniedz atzistama darba rezultātus. Poligrāfiķu darba kvalitāti apliecinā gada grāmatas teksta salikums un aplauzums, brošejums un ilustrāciju ielīnes, kuras izceļas ar augstvērtīga papīra tiras spožas virsmassvaiamu, attēla korektu tēlainību. Koncentrētā piesātinātā saules krāsas toni veidotās grāmatas vāku koptoņus tīkamā izpratnē apliecinā ražošanas iestenību, rezonē grāmatas vizuālo kvalitāti pasalē. Kultūrvēstures gadagrāmata iespāido ar savu tematisko jautājumu apkopojumu un iztirzājumu, zinātnisko rakstu autoru iztēli un rakstu vitalitāti un aktualitāti gan lauksaņniecībā (J. Želonka, I. Baufale, O. Slišāns) kultūrvēsturē (Henriks Trūps, Jōns Broks, Kārlis Počs, Andzelma Grudule (Clara Caecilia), Alberts Budže, Vladislavs Urtans, Anita Vaivode, Pēters Zeile u. c.), daiļliteratūrā (Ontons Kūkojs, Ontons Slišāns, Jōns Pastors, Diāna Varslavāne, Oskars Seiksts, Ingrīda Tārauda, Voldemārs Vogulis u. c.). Bet kur vēl pārējo grāmatas sadaļu: Volūnīceiba, Nu pyura lōdes, skulptūralais veidojums pieminekļa

JĀNIS RIHTERS

KĀRA ATBALSS

IV

— «Ruki v verh!» — atskanēja pavēle, — «Vihodi po odnomu!»

Skarba balss ritausmā pamodināja mūs, piestūkētā zemīcā esošus cilvēkus, galvenokārt sievietes un bērnus. Bija arī viens vīrietis — Katjas tēvs, pirmā pasaules kara inyalids.

Tie bija atbrīvotāji armijas izlūki, kuri ieradās jau diennakti bez vadības un valdības palikušajā Silajānū pagasta Antonišu sādā. Te patvērumu bijām meklējuši arī mēs, trīs cilvēku ģimene. Katjas tēvs, viņa ar dēlu pret mums bija labvēli, viņas brālis Vasiljs tolaik atradās darbā Vācijā.

Tā sākās mūsu dzīves periods bez tēva. Paretam sādžā parādījās jaunās varas pārstāvji — istrebiteļi, puši no vietējiem 30—40 gadu vecumā, kas jau oduši pulvera smaku — Fedja Kurčenkovs, Igors Maksimovs, Mironi un citi, «norakstīti» kā ierindnieki vienas vai otras vaines dēļ armijā un citur. Bieži vien «vojakai» pamatīgi piesūcās pašdarinātās kandžas, suligā lamādamies, šaudīdamī devās prom, tālāk. Paldies Dievam, mūs tas pagaidām neskāra, jo vecais parlamentāriņš tārī labi tika ar viņiem galā. Vienīgais, kas bravurīgajai komandai izteica protestu ar «vau, vau», bija mūsu sunītis Lācis, sargs un brīdinātājs. Un tas viņam maksāja dzīvību.

Par iztiku ūzīties nevarēja, viens no tās galvenajiem avotiem bija goss Laima, zostēviņš Ansis ar savu daudznieku ģimeni, garaušaino trūšu pulciņš bez vadoņa Napoleona (viņa saime tika izposta vēl Melderā mājās) sastādīja 12 vienības. Bija mums vēl pāris muciņu žāvētas gaļas, milti, cukurs un cits nepieciešamais un tas viss sagādāts, pateicoties vecāku tālredzībai.

Te mums, bērniem, darbības laukus bija plaši — tuvumā mežs, mazliet tālāk uz Kotjorovas pusi bija pārbagāta ar rudens veltēm birztala jau rudeniņi sarkandzeltenā nokrāsa, pretējā puse — tā pati Feimanka, tikai ap četriem kilometriem lejāk par Silajāniem.

Uzradās arī jauni draugi starp tuvākajiem kaimiņiem: Klims un Peteris Čalkini (brālini), no Jušu daudzēnu ģimenēs ar vecāko dēlu Vanu priekšgalā, Kalēju, Gražuļu un citi bērni, ar kuriem kopā apmeklējām vienu un to pašu Silajānu skolu, tikai dažādās klasēs un plūsmās.

Vasari gāja uz beigām, kad kādā rudeniņā dienā, kad saule bija pacēlusies virs birztalas un debesīs kā aizmaldījies klaiņoja viens vienīgs mākonītis, baskājains bars sapulcējāmēs mežmalā. Drīz grozi bija piepildījušies ar sārtvaidzēm apšu bekām un karaliskajām tumši brūnajām baravikām, kuras bija grūti pamanīt nobirušo krāsaino lapu paklājā. Netrūka arī bērzelju un citu sīkāku sēnu.

Pēķēji mūs, jautros sēnotājus, apturēja rupja balsi un lamu vārdū straume. ... ko jūs te, kuces bērni, brādājet zāli, laužat jauno kociņu atvases svešā mežā? Apjukuši pat iebilst neko nepaspējām, kā saimnieki bija jau klāt. Iztukšoja musu grozinus savā lidzatnestājā tarbā, neklausījās

mūsu atvainošanās vārdos, kērās pie rīkstes gatavošanas, lai pārmācītu.

Nekādi uzmundrinājuma vārdi vairs nebija vajadzīgi, kā vēja pūsi bijām prom. Mežmalā māsai aizķērās kāja un tā pakrita garšaukus. Vainīgais izrādījās kāds metāla lodveidīgs priekšmets. Mūsu prātyederi Klims un Broņislavs sprieda, ka tā esot mīna, varbūt arī lādiņš. Drošs paliek droš — sauksim palīgā Ondzuli (jaunāko), viņš bija ziķerpuiķa, speciālists kara atstātajos «suvenīros», to izjaukšanā un arī spridzināšanā.

«Atradenis» tika aizvilkts un noslēpts zem egles kupliem zariem. Pievakarē atgriezāmies vēl ar vienu «speciālistu» Vičiju (Viktoru). Izložnājām un pārmeklējām visu apkaimi, rezultātā kārt nāca vēl trīs lādiņi — vesela noliktava.

«Spridzināt!» — noteica Viktors, mēs citi piekritām. Savēlām lādiņus vienkopus, salikām ugunkuru, aizdedzinājām un mudīgi aizlaidāmies prom.

Sprādziens nodunēja pēc pāris stundām, kad kātrs bijām jau savā mājā. Ar nepacietību gaidījam «darba» rezultātus. Sanāca vīri, sprienda un minēja, kas tas varētu būt. Pēdīgi kā vienmēr pilnā ieradās istrebiteļi, arī neko prātīgu nejaujāja pateikt, kā vien norēkties: «Razoidis!» Asaras slaucīdama Pētera māte noteica: «Paldies Dievam, ka cietušo nav!»

Sprādziens staltā priede bija pāršķelta uz pusēm, ar visām saknēm izrauta kupla eglīte, laukumu pārkāja

saime tika izposta vēl Melderā mājās) sastādīja 12 vienības. Bija mums vēl pāris muciņu žāvētas gaļas, milti, cukurs un cits nepieciešamais un tas viss sagādāts, pateicoties vecāku tālredzībai.

Te mums, bērniem, darbības laukus bija plaši — tuvumā mežs, mazliet tālāk uz Kotjorovas pusi bija pārbagāta ar rudens veltēm birztala jau rudeniņi sarkandzeltenā nokrāsa, pretējā puse — tā pati Feimanka, tikai ap četriem kilometriem lejāk par Silajāniem.

Vinji aicināja uz pagastnamu?

Kas gaidāms no tādās tikšanās?

Vakarā noklausījāmies «Vefiņa» raidītās ziņas. Tēvu atceroties, paraudājām, līdz tomēr nācām pie secinājuma, ka viena nav bēda. Mamma paņēma tēva dāvināto iemilēto gitāru (pēc tēva pasūtinājuma tā bija izgatavota Rīgā un stipri atšķirās no standarta mūzikas instrumentiem gan izmēros, gan skaņā). Kā vienmēr šādos brīžos uzņēma akordi un skumīgi iesākā.

«Še, kur līgo priežu meži,

Esmu dārgām saitēm siets...»

Mēs piebalsojām:

«Tei ir myusu tāvu zeme,
asom dzymuš Latgalī!»

Visi kopā noskaitījām vakara lūgšanu un iemigām.

(Turpinājums)

Raibumraiba ir skolas profils, dažādi bijuši tās saimnieki, to vidū vairāki konfesiju pārstāvji. 1772. gadā pēc Polijas pirmās sadalīšanas Krievija Latgalei pievienoja savai teritorijai. Sākumā Latgale ietilpa Baltkrievijas provincē, bet 1802. gadā to pievienoja Vitebskas gubernā. Kokorevas novadam pāri gaujuši visi tie notikumi, kas visai Latgalei. Pēc iekļaušanas Vitebskas gubernā sākās pārkrievšana. Lai veiksmīgāk realizētu šo politiku, tika atvērtas krievu skolas, kur drīkstēja strādāt tikai krievi, kuriem par pienākumu uzlikā visādi veicināt un «stutēt» krievu lietu. Skolas atvēra pie krievu baznīcām, sākumā arī skolotāji bija krievu mācītāji.

Kokorevā pirmā skola atvērtā 19. gs. vidū pie pareizticīgo baznīcas (saglabājusies sena fotogrāfija ar uzrakstu «Kokorevas draudzes skola 1848. g.»), īstais dibināšanas gads vēl nav nosakīts. Draudzes skolas celtniecībai līdzekļus deva Ruskulovas muižas īpašnieks grāfs Tolstojs, pirmais skolotājs bija Aleksandrs Vičkups (viņa vārda nosaukta). Darbojās trīs klases ar 80 skolēniem, mācību priekšmeti bija reliģija, krievu valoda, slāvu valoda, rēķināšana un dziedāšana. Skolēni mācījās 8—9 stundas dienā, vecums — 8 līdz 20 gadi. Lai arī mājas bija tuvu, viņiem obligāti bija jādzīvo internātā. Tas tādēļ, lai sekmīgāk varētu veikt pārkrievšanu. Stingri aizliezta runāt mātes — latviešu — valodā, klasēs bija brīdinoši plakāti, vērsti pret latviešu valodu, ja kurš iedrošinājās runāt, tika bargi sodīts. Valdīja nežēlīga disciplīna, skolotājs A. Vičkups bieži aizmirsa, ka skolēni nometināti uz ceļiem, un tādā stāvokli viņiem bija jāpavada visa nakts. Sekmes bija vajās, jo grūtības sagādāja krievu un slāvu valodu.

Pēc A. Vičkupa strādāja latviešu tautības skolotāji Bērsons un Zariņš, viņi sāka ieviest latvisku garu, tika atcelti bargie sodīti. Gada laikā vairākkārt ieradās inspektorī pārbaudīt darbu.

«Skolēnu skaitam pieaugot, 1902. gadā uzceļa jaunu skolu (pie tagadējās lutertīgo baznīcas), kurā par pārziņu un ticības mācības skolotāju strādāja latviešu misjonārs Pēteris Liepiņš, par skolotāju Vladimirs Udris, kurš bija beidzis kursus skolotāju seminārā. Darbojās arī meitenu skola, kuru pārziņāja tas pats P. Liepiņš, bet ticības mācību pasniedza Lidija Austruma, beigus kursos Ilūkstes sieviešu skolā» (Vitebskas gubernās piemiņas grāmatiņa 1908. gadam krievu valodā). Jaunuzceļtā skolā viena viss vairākās telpām bija lutertīgo lūgšanām.

1905. gadā Kokorevas draudzes skola kļuva par revolucionārās cīņas centru plašā apkāmē. Pret carismu, muižniekiem un pārkrievšanas politiski aktīvi iestājās skolas inteligēnci, cīņas priekšgalā nostājās skolotājs Kārlis Maršāns. Viņam bija plāni sakari ar Kārsavas, Ludzas un apkārtējo ciemu progresīvi noskaņotajiem cilvēkiem. Šīs revolucionārās cīņas dienās tika kādu laiku uzturējās arī dzejnieks un prozaikis Antons Austriņš. (Par to atmiņās stāsta Tilžas iedzīvotāja Frida Griestina, dzim. 1895. g. 17. februāri, mirusi 1966. gada 4. augustā, apglabāta Kamoļkalna

kapsētā). Antons Austriņš Kokarevā tika ar progresīvo inteleģenci un dažiem revolucionāri noskaņotiem nomniekiem. Par 1905. gada revolūciju viņš stāsta romānā «Garā jūdze».

Skolā bieži tika organizētas politiskā rakstura sapulces. 1905. gada 13. novembrī aktīva sanāksmē nolēma 19. novembrī sasaukt nomnieku kopsapulci, lai apspriestu jautājumu par turpmāko rīcību cīnai pret cara patvaldību un muižnieci.

Apanāzas zemju pārvaldes priekšnieks 16. novembrī Vitebskas gubernatoram nosūtīja telegrammu

«Spalgs šāviens un tālāk ne skaņas, ne vaida, Tik ceļmalā jauneklis kritis, Ko nāvēja barona lode. Nu līki apslaka lietus lāses Un lēni slid pāri kastaņu lapas. No lejas kalnā skrien vecais kalējs, Un kažokpiedurknē asaras riež. — Ak, mans dēls, mans dēls! Ko līdz mans ilgais kalums muižai, Pilāra vārti un dzelzs stabī Kam atstāt veserus, āmurus, kaltus? Vecais kalējs dzird saucam barona

TILŽA — NO PAGĀTNES UZ NĀKOTNI

VERONIKA SILAUNIECE, VIDUSSKOLAS NOVADPĒTNIECĪBAS MUZEJA VADĪTĀJA

kalpus:

— Tu, vecais nelga, ne apraudi nelieti savu,

Jo viņš muižas klētīm piedalīs guri,

Kur glabājas degviela, ieroči slepeni!

No muižas nāk barons

Un grib jau soli pār līki spert,

Bet vecais kalējs stāj tam ceļā:

— Tev nebūs pārkāpt mana miljot līķi!

Un barons niknumā brēc drebošā balsī:

— Ak tu, vecais nelga, ar tu lodi pelnījus esī!

Nu vecais bēdīcītis skaļi apraudē dēlu.

Bet rīta agri skan smēdē kalēja āmurs.

— Man jākāj ar dēlam piemineklī,

Lai līgi vēl redz barona bērni,

Ka dīvoja reiz kalējs slavens —

Septiņas dienāktis smēdē skan kalēja āmurs.

Te kādā pusnaktī paceļas piemineklīs stalti,

Kurš izstaro brīvību ugunīgiem huriem.

Un, rīta gaismīcīi austot,

Liedus redz piemineklā pakājē

Dragātu barona liki.

Nebij lemts baronam muižu atstāt

Un aizbēgt.

Pēc 1905.—1907. gada revolūcijas sakāvē cīņu par demokrātiju un latviešu tautas nacionālo pašapziņu turpināja Kokorevas skolotāji. To laiku audzēknis Ozoliņš, viesojoties skolā, stāstīja:

«Pēc skolotāja Maršāna aresta revolucionārais cīņas gars skolā turpinājās. Starp skolotājiem daudzi bija latviešu fautors patrioti, viens no viņiem skolotājs A. Sestulis, kurš mums stāstīja, ka latviešu tautai jābūt brīvai, tikai jāsaprot viens — visiem jābūt vienotiem, sevišķi stipriem garā un, galvenais, neviens nedrīkst būt savas tautas nodevējs.

Skolotājs A. Sestulis bija ar plašām zināšanām. Neaizmirstamas viņa organizētās sapulces skolas birzītē. Arada laiku aprūpīties ar katru un uzziņāt ikvienu domas pr latviešu tautas nākotni.»

(Turpinājums sekos)

Naktī zemnieks redzēja sapni. Debess atvērās. Tur stāvēja Jēzus Kristus, enģēļu apņemts, ar viņa mēteli mugurā.

«Kungs,» enģēļi vaicāja kop-korī, «kālabpēc tu valkā šo nodrāzto mēteli?»

«Tā ir dārga dāvana,» Pestītājs paskaidroja. «Man to labs draugs iedeva.»

Nākošajā rītā viesis bija nemānot aizgājis. Gimene brīnījās, kā gan viņš varēja to izdarīt, būdams smagi ievainots. Gulta stāvēja uzpost

PASAULES NOTIKUMI

Drīzumā divas Svētās Atanazijas svētbildes uzsāks savus neparastos ceļojumus, veicot miera un labdarības misiju. Tas notiks 1996. gadā, kad, pēc atgriešanās no orbitālās stacijas «Mir», uz kuras klāja atrodas minētās svētbildes, nolaidsies uz zemes. Vienu svētbildi nodos Krievijas prezidentam B. Jeļcinam, bet otru — Itālijas prezidentam Oskaram Luidži Scalfaro.

Svētbildes, ko izgatavoja Ugličas pilsētas mākslinieki — vienu Bizantijas, bet otru pēc latīnu tradīcijas, pērn augustā bija ievietotas orbitālajā stacijā «Mir» un riņķoja ap Zemeslodi.

Pirms došanās Kosmosā, vienu Svētās Atanazijas atveidu svētīja pāvests Jānis pāvils II, bet otru — Maskavas un Viskrievijas patriarchs Aleksis II.

Loti iespējams, ka pēc svētbilžu atgriešanās uz Zemes un tālākā ceļojuma tās atkal svētīs abi augstie Baznīcas galvas.

Lietuvā pašlaik darbojas 7 vīriešu un 27 sieviešu klosteri. Daži no tiem vēl organizēšanā stadijā. Visi šie klosteri savu darbību uzsāka pēc Lietuvas neatkarības iegūšanas 1991. gadā. No vīriešu klosteriem vislielākais mūku skaits ir jezuītiem.

1995. gada 2. novembrī Smoļenskas Dievmātes Bezvainīgās Ieņemšanas baznīcas prāvests P. Kučkins vadīja sēru dievkalpojumu mežā netālu no Katiņas, kur tika nogalināti eslodzītie. Drīzumā minētajā moku vietā tiks uzcelts piemineklis represētajiem. Pamatakmens

ielikts jūnijā.

Katīnas mežā apbedīti arī daudzi katoļi. Viņu vidū vairāk kā 4000 polu virsnieku.

Kā izteicās prāvests, viņš celebrejis sēru dievkalpjumu par visiem krievu okupācijas laika nogalinātajiem, neatkarīgi no viņu ticības pārliecības.

Lurdā sapulcējušies Francijas bīskapi plenārsēdē 1995. gada 6. novembrī pieņēma Konstantinopoles patriarchu Bartolomeju I. Apmeklējuma laikā patriarchs ar miera skūpstā sveica visus bīskapus, tādējādi izrādot brāliskās milestības apliecinājumu.

— Mēs izjūtam dīžas ilgas pēc ātrākās rietumu un austrumu baznicu apvienošanās vienā saimē, vienā nedalāmā baznīcā! — uzsvēra patriarchs.

Tad, visiem par lielu pārsteigumu, patriarchs Bartolomejs I pieņēma vienu no daudzajiem bērniem, kuri bija

ieradušies Lurdā, pacēla augstu pār visiem klātesošajiem, ar to izrādot vēlēšanos sludināt vienkāršības Evanģēliju, kurā bērni ieņem pirmo vietu. Šis patriarcha žests it kā apstiprināja Francijas bīskapu konferences vadītāja arhibiskapa Žuzefa Divala iepriekš teikto par vienkāršības un mīlestības ceļu pie Dieva.

Konstantinopoles patriarchs Bartolomejs I apsolīja līdz 2000. gadam sasaukt visu pareizticīgo koncilu, lai tuvinātu Baznīcas vienību.

Francijas bīskapi pēc sīrsnīgas tikšanās ar patriarchu augstajam viesim uzdāvināja Lurdas Dievmātes statuju, bet patriarchs Francijas bīskapiem eļļas lampīni, kas ar savu mūžīgo liesmu Lurdas bazilikā atgādinās par šo vēsturisko tikšanos un aicinās visus ticīgos lūgties par ātrāku ticīgo apvienošanos.

Apkopojošs prāvests

A. BUDŽE

ONTUNEJS RĪKSTĀNS GRYUTS BREIDS

Atmiņos viņ syltums... Bejušejā, Tymā, kas myus styrus darēja... Nazasteidz iz prišku — izmeršona Sagaidi myus jaunus laiku ceļus. Pasakavej sevi drusk... Atgādoj Kū to nu tōs zinis, kuru vēlēja Cijs ar tāvu — mōti... Atsarassi Vydā sovejūs un byus mums gaita. Svešaids ir šys pasauļs...

Nasabeisti, Tys, kas sovejīs, tys sovu nāpamess,

Paliksim iz vītys... Nasakustit, Sovu celi gōdōsim pēc Saulis... Vairōk nav kō sacēt... Pasaver Tukšus laukus... Pylnōs piļsātōs... Kas tū beja dūmōj's — eislaiceigu Tauta celi gribēja dēl sevis... Atmiņos viņ syltums... Izmerstūts, Naiztaisēt pōri bezdibējam lēcīņa... Paliksim iz saknīs — pastovēsim, Cik mums Dīveņš atvēlējs nu reita. 10. janv. 89.

AR VISA LABA VĒLĒJUMIEM

Liels paldies par «Tāvu zemes kalendaru». Žēl, ka «Zemturm» neklājas viegli — laba avīze, varbūt ka izķepurojas. Es lasīju Proboka atmiņu stāstu par viņa gaitām bijušājā

Padomju Savienībā. Ja tas iznaks grāmatas veidā, lūdzu, atsūtiet man.

Nupat bijām Romā uz bīskapu A. Justa un A. Brumāja konsekrāciju. Tā bija joti skaista un iespaidīga, bet to jau

1996. GADAM

jūs lasīsiet Latvijas presē, jo tur bija ieradušies Latvijas preses un televīzijas darbinieki. Roma ir skaista pilsēta, tur pasaules vēsture dvēsējā katra stūra. Abi jaunie bīskapi Justs un

Brumanis ir joti sirsnīgi un vienkārši cilvēki, cerams, ka viņiem labi ies diecežēs. Bīskaps Justs bija draudzes prāvests un dekāns amerikānu diecežē Virginijā, no viņa šīs amerikānu draudzes Romā konsekrācijas laikā ierādās 60 locekļi un divi priesteri!!!

Ceru, ka jaunā Latvijas vadība būs vairāk efektīga problēmu kārtšanā — tajā pārstāvēti gandrīz visi tautas slāni un tas ir labi.

Ar visa laba vēlējumiem 1996. gadā Dr. Z. ZADVINSKIS

VESELUMA MĀKSLINIEKS ATGRIEZIES MĀJĀS

+ Diva pajumtē aizsaukts izcylais latvīšu — latgaļu mākslinieks pedagoģs prof. JURIS SOIKANS
— dzimis 1920. g. 12. aprīlī Ludzā,
— miris 1995. g. 15. novembrī Reigā.
Skumēs pīmin A. Jūrdža fonda vadeiba:
Dr. Jānis Dimants un Alberts Spogis
Nāve ir pāreja jaunā esamībā.

Dr. Zenta Maurīja

Dzimtenē miris mākslinieks un pedagoģs prof. Juris Soikans.

Mums vēl nebija tik daudzpusīga un neparasta mākslinieka, kas savā radīšanā arvien pārsteidza ar kādu jaunu ievirzi, noskaņu. Šajā gadījumā jārunā par gleznotāju, grafiķi, dekoratoru, mākslas pedagoģu un mākslas aocerētāju Juri Soikanu, kas visās šajās nozarēs meklēja un radīja jaunas dzīves un mākslas kopšakarības nedalāmā veselumā. Nu viņa vairs nav starp mums. Varam pateikties Dievam, ka tāds Soikans mums bija: liels radītājs no dotā un sirsniņš draugs radiniekam garā. Juris milēja dzimteni vairāk par visu, tāpēc steidzās nest jauno estētikas jēgu dzimtenes jaunatnei — pārcēlās uz Latviju. Viņa gars darbojās emergentā (attīstībā esošā!) trausmainībā, ko dzimtenē vēl

īsti nespēja īsti saprast. Ir jau tā: visu, ko cilvēks dara, tikai nākotnē īsti ievēros. Mums jāaprod ar viņa atstāto.

Juris Soikans dzimis 1920. gada 12. aprīlī Ludzā pazīstamā Latgales kultūras darbinieka Jezupa Soikana ģimenē. Jurim mīlestība uz zīmēšanu bija ielikta jau šūpuli: vecāmāte Anna Tabuleviča bija mācījusies Pēterpils mākslas akadēmijā, piedalījās mākslas izstādēs Latvijas brīvvalsts laikā, mātē zīmēja tēva arheoloģijas grāmatām ilustrācijas un Juri 6 gadu vecumā nodeva krievu mākslinieka Mikirova studijā. Pēc Ludzas valsts komercskolas beigšanas, Juris Soikans mācījās Latvijas Mākslas akadēmijā: bija L. Svēmpa un V. Tones skolēns

glezniecībā, A. Annusa un K. Miesnieka — zīmēšanā. Otrā pasaules kara laikā Juris bija kara ziņotājs — zīmētājs.

Ar 1945. gadu J. Soikans kļuva latviešu mākslas reprezentētājs Rietumos. Te nevar nepieminēt visu Jura Soikana veikto. Trimdā viņš uzgleznojis ap 700 gleznas eļļā, sākumā impresionistiskā reālisma garā, pārejot uz ekspressionistisko reālismu, sešdesmitās gados pārejot uz liniju ritmikas un krāsu kontrastu stilizāciju un kopš 1972. gada — uz liela forma gleznām paša veidotā maģiskā reālisma veidā, kas ir apzināta sava laika identitātes dokumentēšana.

Gandrīz nepārskatāms ir Soikana darbu klāsts dažādās grafikas tehnikās: augstspiedumā (linogriezumā un kokgrebumā) 125 darbi (starp tiem ievērojamais cikls «Māras zemes lūgšana»), latviešu mākslā vienreizējās grāmatas ilustrācijas A. Puškina «Piķa dāmai» trīskrāsainā kokgrebumā u. c.), monotoņas darbi Lazāna spieduma tehnikā uz stikla platēm 300 darbi, kas ietveri ciklos: «Flora», «Modernaikas Ikars», «Neptuna valstībā», «Metamorfoza», «Deja», «Saule», «Cilvēks», «Pantifex maximus» u. c.

Jāpiemin J. Soikana zīmēšanas māka ar zīmuli, oglī, tušu, jāpāju špakteli (veseli cikli) u. c. — vairāki tūkstoši zīmējumi. Tālāk — Eiropas pilsētu cikli ar «filca zīmuli» — pāri par 750 darbiem. Un kur vēl visi citi: neskaitāmas ģimenes, atceres pastmarkas, teātra dekorācijas, darbu reprodukcijas, kapu pieminekļu meti, celtniecības meti, neskaitāmas izstādes, referāti radio un TV pārraidēs. Tas viss ir gigantiski piensumi latviešu latgalu kultūrai.

J. Soikans sešdesmoto gadu pirmajā pusē bija iedibinājis ģimenes apmetni romantiskajā Minsterē, bet 1966. gadā pārcēlās

uz pelēko rūpniecības pilsētu Dortmundu, kur viņu aicināja par mākslas skolotāju savā ziņā slavenajā Helmholca ģimnāzijā. Tur jau dažu gadu laikā viņš guva ievērojamus panākumus mākslas pedagoģijā: attīstīja un stundās pielietoja savu modernās mākslas pedagoģijas modeli kibernetikas estētikas rāmjos. Jau pirmā viņa skolēnu darbu izstāde 1969. gadā Dortmundā guva plašu un cildenu atsauksmi visā vācu presē. Viņa modelis guva ieverību vācu un arī kaimiņvalstu mākslas pedagogu aprindās, viņu aicināja rīkot seminārus un referēt (1970. gadā Anglijā, 1971. gadā Somijā u. c.). Ne tikai mākslas pedagogu aprindās Soikana vārds kļuva pazīstams, bet, pēc viņa lielās izstādes 1973. gadā Dortmundas modernās mākslas muzejā, viņu aicināja piedalīties izstādēs Vācijā, Eiropā, ASV un Izraēlā. Mākslas kritiķi sacentās Soikana darbu apcerēs. Soikana darbi, vācu mākslinieku vidū, nonāca izstādēs Maskavā u. c. aiz dzelzs aizkara. Izmantojot internacionālās tikšanās, Soikans vienmēr un visur uzsvēra savu tautību un Latvijas situāciju okupantu varā.

Jau trimdas sākuma gados J. Soikans radīja ievērojamus sakrālās mākslas darbus, tie ieguva Vatikāna mākslas kritiku uzmanību un atzinību. Vairākkārt piedalījies Ars Sacra izstādēs Vācijā un citur. Sakrālā mākslā viņš nerāda leģendāri vizionāro, bet gan cilvēka attiecības pārdzīvojumu ar Dievu un iekšējo izjūtu, kā arī dievišķā tuvumu lietās un cilvēkos. J. Soikānam ir svarīgs pārdzīvojuma psiholoģiskais moments — cilvēka saruna ar Dievu. Tādējādi Soikana māksla ir valdzinoša un dzīja, bet reizē arī pazemīga un katram tuva. Un tas jau arī mākslas mērķis: vest cilvēku no krīzes situācijas pie kārtības, dievišķā izpratnes, veseluma apjaudas.

Pie visas jau minētās darba slodzes J. Soikans atrada laiku arī literāram darbam jaunības gados nodarbojās ar dzejošanu, rakstīja traktātus par mākslas problēmām, publicēja 2 grāmatas — «Jūlijā Jēgers un latviešu māksla» (Daugava, 1966. g.) un «Mākslas kritika un esejas» (Astra, 1983. g.). Pēdējā grāmata — viņa mākslas apcerējumu izlase — nepārprotami liecina par Soikanu kā asu un lietišķu modernās mākslas sarežģītāko problēmu skaidrotāju logiskā un profesionāli izkoptā latviešu valodā.

Šie Soikana veikumi redzēti izstādēs, kritizēti un izcelti galvenokārt latviešu un vācu presē, kā arī atzinīgi novērtēti, godalgoti un uzņemti Vācijas muzejos u. c. Neskatoties uz Soikana starptautiskiem panākumiem, viņš nepārprotamā veidā arvien liecīnāja piederību savai tautai un kultūrai, kaut gan modernā ievirze draudēja izraudzēt bez sejas okeānā. Savu pēdējo darba cēlienu Soikans veltīja latviešu jaunatnei dzimtenē, kas reizē bija arī kaut daļēji viņa ilgu piepildījums.

Attēlos: A. Jūrdža fonda vadītāja vietnieks A. Spogis māksliniekam pasniedz balvu; J. Soikana «Maģiskais realisms».

Alberts SPOGIS
Foto Toms Spogis